

D. 673

OŚRODEK DOKUMENTACJI
ZABYTKÓW W WARSZAWIE
KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKÓW
ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

A B C D E F G H I J K L Ł M N O P R S T U V W X Y Z

Nr 3315

DOLNOŚLĄSKIE

1. Obiekt

KOŚCIÓŁ FILIALNY P.W. ŚW. MIKOŁAJA

2. Czas powstania

k. XV, 1748-1750

3. Miejscowość

PEŁCZNICA

11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

4. Adres

nr dz. AM 1 dz. 30/1

nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna

województwo dolnośląskie
gmina, powiat Kąty Wrocławskie, pow. Wrocław

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Pelenica (1149), Polsnitz (1298),
Parsnicz (1335), Polschnitz (1823),
Bruckenfelde (1937)

7. Przynależność administracyjna przed 1 I 1999

województwo wrocławskie
gmina Kąty Wrocławskie

8. Właściciel i jego adres

Parafia rzymsko-katolicka
p.w. Ś.Ś. Piotra i Pawła,
ul. Kościelna 2, 55-060 Kąty Wrocławskie

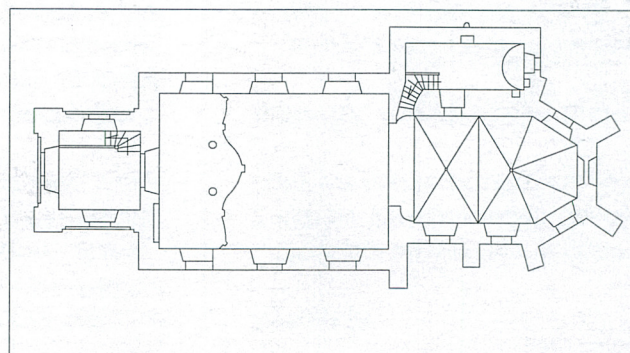
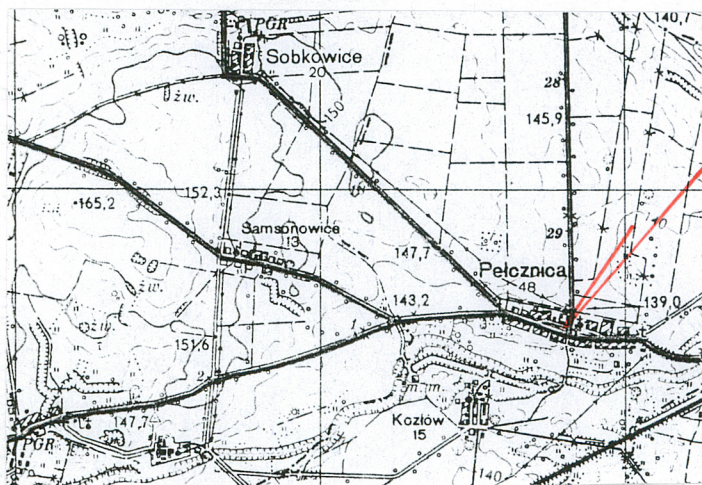
9. Użytkownik i jego adres

Parafia rzymsko-katolicka
p.w. Ś.Ś. Piotra i Pawła,
ul. Kościelna 2, 55-060 Kąty
Wrocławskie

10. Rejestr zabytków

Nr 1802

data 22.08.66

Najwcześniejsze wzmianki o wsi Pełcznica pochodzą z 1149 roku, z dokumentu księcia Bolesława Kędzierzawego. Wymienia się tam Pełcznicę jako uposażenie klasztoru św. Wincentego na wrocławskim Ołbinie. W 1228 roku wieś zostaje ponownie zasadzona na prawie niemieckim. Do 1810 roku wieś i kościół należą do wrocławskiego klasztoru św. Wincentego.

Najstarsze dokumenty wzmiankujące kościół w Pełcznicy pochodzą z 1 marca 1298 roku i dotyczą ustanowienia probostwa. Funkcję tę objął Ebyrwin. W 1335 roku kościół wymieniony w rejestrze dziesięcin nuncjusza Galharda, jako obłożony karą. Pierwotna, XIV wieczna budowla nie jest znana. Chór reprezentuje już XV wieczne formy budowlane. Zakrystia datowana jest na koniec XV wieku.

Wizytacja Neandera z 1651 roku opisuje kościół jako bezwieżowy, z dachem krytym gontem i strzechą, z nawą przekrytą stropem płaskim. W latach 1666-67 częściowo przemurowano chór oraz nawę wprowadzając cegłę w wątku główkowym. Naprawiono także strop nad nawą. W roku 1704 wybucha pożar, który niszczy nawę i sklepienie prezbiterium, spłonęła także leżąca obok kościoła plebania. W 1706 przystąpiono do odbudowy kościoła, wykorzystując ocalałe z pożaru mury chóru. Według przekazów nowy kościół był cały murowany, z przesklepionym chórem. Nawa została nakryta stropem deskowym, dach pokryty gontem. Ponieważ nie wybudowano jeszcze wieży, dwa dzwony umocowano na jednej z belek więźby dachowej. Drewnianą wieżę wybudowano dopiero w 1723 roku.

W latach 1748-50 kościół został gruntownie przebudowany i powiększony. Prace budowlane przebiegały pod patronatem biskupa Vincenza Schultza i z fundacji kanclerza Johanna Carolusa Neumanna. Budowę prowadzili mistrz murarski i budowlany Wittuer z Wrocławia oraz stolarz - cieśla Zacharias Winsch. Nową mury korpusu nawy dołączono do gotyckiego chóru, powiększono wymiary budowli oraz od zachodu dobudowano masywną wieżę. Powiększono otwory okienne prezbiterium. Wprowadzono także nowe ruchome wyposażenie kościoła. Kościół po przebudowie przedstawia rycina F. B. Wernhera z poł. XVIII wieku. Do jednokondygnacyjnego, trójosiowego korpusu nawy i gotyckiego, poligonalnego, opiętego skarpami prezbiterium, dostawiono trójkondygnacyjną wieżę o barokowym detalu architektonicznym, która zdominowała skromne założenie kościoła.

1927-28 - przeprowadzenie gruntownego remontu kościoła. Położono nowe tynki, przemalowano wnętrze, położono nowe podłogi. Wyposażenie poddano renowacji.

Sytuacja

Kościół wznosi się w centralnej części wsi na północ od drogi prowadzącej z Kątów Wrocławskich do do Środy Śląskiej. Budynek kościoła otacza założony na planie prostokąta, otoczony murem cmentarz grzebalny.

Materiał, konstrukcja, technika

Mury prezbiterium z kamienia łamanego, uzupełnianego cegłą, mury nawy i wieży ceglane, w wątku główkowym, na zaprawie piaskowo-wapiennej. Wszystkie otynkowane. Gzyms podokapowy i opaski portali z piaskowca. Dekoracja architektoniczna - opaski okienne, obramienia płycin, tynkowe.

Sklepienie, stropy - w prezbiterium sklepienie krzyżowo-żebrowe, w zakrystii kolebka, w nawie strop płaski z fasetą, w przedsionku wieży strop płaski, deskowy.

Więźba dachowa - drewniana: nad chórem krokwiowo-jętkowa z podwójnym stojącym stolcem, nad nawą krokwiowo-jętkowa z prostym stolcem stojącym.

Dachy - nad nawą dach dwuspadowy, nad prezbiterium dach dwuspadowy z połaciami nad poligonem, nad zakrystią dach pulpitowy, dach wieży "mansardowaty" z iglicą. Obdasznice skarp pulpitowe.

pokrycie dachu - wszystkie dachy ceramiczne, pokryte dachówką karpiówką. Obdasznice skarp z pełnej cegły.

Posadzki - w prezbiterium płytki ceramiczne, w zakrystii płyty kamienne, w nawie płyty ceramiczne i kamienna posadzka pod ławkami, w przedsionku wieżowym płyty kamienne.

Schody - z zakrystii na ambonę drewniane kręte, na emporę muzyczną drewniane, jednobiegowe, na wieżę drewniane, drabinowe. otwory okienne

Otwór okienny poligonu zamknięty łukiem ostrym, rozglifiony, zamurowany. Otwory okienne prezbiterium, nawy od północy i południa oraz czwartej kondygnacji wieży wysokie, zamknięte łukiem pełnym, z podcięciem w podłuczcu. Otwory okienne pierwszej i drugiej kondygnacji wieży: prostokątne, w trzeciej kondygnacji okulus. W zakrystii prostokątny otwór okienny i zamknięty łukiem dwuramiennym.

Stolarka okienna - w oknach naw, prezbiterium i I-II kondygnacji wieży armatura witrażowa o drobnych podziałach, w III-IV kondygnacji wieży drewniane okiennice, okna zakrystii okratowane.

Otwory wejściowe - portal zachodni zwieńczony półkolistym, segmentowym naczółkiem. Portal południowy w prostej, tynkowej opasce.

14. Kubatura ok. 1200 m ³	15. Powierzchnia użytkowa pow. ok. 100 m ²	16. Przeznaczenie pierwotne Kościół	17. Użytkowanie obecne Kościół
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja 1972 - użytkownik przeprowadza prace odwadniające mury kościoła.		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcja dachu, wyposażenie i instalacje) Tynki spękanne, zawilgocone, miejscowe wypłukanie zaprawy, erozja muru ceglanego, wykwiły grzybni i zacieki, wysolenia na zewnątrz i we wnętrzu, stolarka drzwi spękana, farba złuszczona, erozja i zabrudzenia piaskowca portalu zachodniego.	
		20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie <ul style="list-style-type: none"> • udrożnienie systemu odwodnienia obiektu • skucie tynków, wysuszenie, odgrzybienie, otynkowanie • renowacja stolarki drzwi wejściowych • oczyszczenie piaskowcowych portali 	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

24. Uwagi różne

22. Bibliografia

Degen K.: Die Bau und Kunstdenkmaler der Landkreise Breslau. Frankfurt am Main 1965, s. 209-214.

Jungnitz J.: Visitationsberichtr der Diözese Breslau. Archidiakonat Breslau. Band I, Breslau 1902, s. 294, 433, 681.

Katalog Zabytków Sztuki w Polsce. Seria Nowa. T. 4, Województwo wrocławskie. Red. J. Pokora, M. Zlat. Z. 2. Sobótka, Kąty Wrocławskie i okolice. Opr. J. Pokora, M. Zlat oraz A. Chrzanowska, M. Starzewska, A. Ziomecka. Warszawa 1991.

Kozaczewski T.: Wiejskie kościoły parafialne w XIII wieku na Śląsku, T. 3, Prace Naukowe Instytutu Historii Architektury, Sztuki i Techniki Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 1994, s. 5-6.

Lutsch H.: Verzeichnis der Kunstdenkmaler der Provinz Schlesien, Band II. Die Kunstdenkmaler der Landkreise des Reg.-Bezirks Breslau. Breslau 1889, 454.

23. Źródła ikonograficzne i fotografie (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

Kirch zu Polsnitz. Rys. F. B. Wernher, *Topographia oder Prodomus Delineati Silesiae Ducatus...*(1740-1758). T. I, p. 568/569. Rękopis w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu, nr inw. R 551.

25. Opracował

tekst Ewa Łukaszewicz-Jędrzejewska, V.1999

plany, rysunki Piotr Jędrzejewski, V.1999

fotografie Piotr Jędrzejewski, V.1999

miejsce przechowywania negatywów — archiwum autora

PRACOWNIA DOKUMENTACJI ZABYTKÓW

Ewa i Piotr Jędrzejewscy
ul. Owsiana 1/1

53-513 Wrocław, tel. 61-78-59

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

27. Załączniki

Wkładki do kart ewidencyjnych — 4 szt.

1. Miejscowość, gmina, województwo	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
PEŁCZNICA gm. Kąty Wrocławskie, pow. Wrocław woj. dolnośląskie	KOŚCIÓŁ FILIALNY P.W. ŚW. MIKOŁAJA	C. d. tekstu rubryki 13 Opis

c.d. rubryki nr 13 Opis

Wejście na emporę poprzez łuk spłaszczony, z przedsionka wieżowego do nawy wejście prostokątne, rozglifione, powtarzające w drewnianych ościeżach zarys portalu wieżowego.

stolarka drzwiowa - portal zachodni: drzwi drewniane, dwuskrzydłowe, płycinowe, z listwą przyrytą w formie kolumnienki. Portal południowy: drzwi drewniane, dwuskrzydłowe, płycinowe (rauty), z profilowaną listwą przyrytą.

Empora muzyczna - drewniana, wsparta na dwóch kolumnach, o konstrukcji ramowo-płycinowej, z falistą, pełną, wysuniętą ku przodowi balustradą.

Rzut

Kościół orientowany, założony na planie wydłużonego prostokąta nawy z przylegającym doń dwuprzęsłowym, nieco węższym, poligonalnie zamkniętym prezbiterium. Od zachodu dostawiona czworoboczna wieża. Wąska zakrystia przylega do północnej ściany prezbiterium.

Bryła

Zwarta, masywna, składająca się z trzech modułów - wieży, korpusu nawy i prezbiterium - o stopniowo zmniejszających się ku wschodowi wysokościach.

Elewacje

Wszystkie elewacje tynkowane, opięte cokołem, wyższym w partii prezbiterium, niższym w partii korpusu nawy i wieży. Otwory okienne wszystkich elewacji ujęte w białe opaski. Mury elewacji wieńczy profilowany gzyms podokapowy.

Elewacja zachodnia - jednokondygnacyjna, jednoosiowa, flankowana na całej wysokości zdwojonymi, gładkimi pilastrami z prostymi, profilowanymi głowicami. Na osi I kondygnacji portal otoczony profilowaną

opaską z uszakami. Segmentowy naczółek wsparty na żłobkowanych wolutach w formie zwierzęcych łap. Ponad portalem okrągłoluczna nisza z figurą Matki Boskiej z Dzieciątkiem. W II kondygnacji okrągłoluczny otwór okienny w tynkowej opasce z uszakami. Ponad nim dekoracyjny motyw w formie okulusa w tynkowej opasce. Mur zamyka profilowany, krępowany gzyms. W kulisie od północy i południa widoczne ślepe ściany korpusu nawy i zakrystii.

Elewacja południowa - skomponowana z trzech modułów o różnej wysokości. Elewację tworzą: Czerokondygnacyjna, jednoosiowa wieża, jednokondygnacyjny, trzyosiowy korpus nawy i prezbiterium. Wieża flankowana pilastrami jak w elewacji zachodniej, wewnętrzne pilastry i odcinek gzymsu pomiędzy nimi tynkowane na biało, tworzące ramę dla ściany. W I i II kondygnacji prostokątne okna w tynkowych opaskach, w III kondygnacji okulus, w IV kondygnacji okno jak w elewacji zachodniej. Na drugiej osi korpusu nawy prostokątny portal w prostej, białej opasce. Otwory okienne z podcięciem w podłuczcu, w opaskach z uszakami. Prezbiterium flankowane od zachodu ustawioną pod kątem prostym, trójskokową skarpą, od wschodu skarpą narożną. Pomiędzy skarpami okna jak w korpusie nawy.

Elewacja wschodnia - jednokondygnacyjna, jednoosiowa, opięta narożnymi skarpami. Na osi wysoki, ostrołukowy, zamurowany otwór okienny chóru. W kulisie od północy dwuosiowa ściana zakrystii z lekko przesłaniającą skrajne okno narożną skarpą. W tle ślepa ściana szczytowa nawy i ślepa wschodnia IV kondygnacja wieży z dachem.

Elewacja północna - składa się z trzech modułów. Tworzą ją: jednokondygnacyjna, ślepa zakrystia wmurowana bocznymi ścianami w narożną skarpę prezbiterium od wschodu, a od zachodu w skarpę nawy dostawioną pod kątem prostym. Korpus nawy jednokondygnacyjny, trójosiowy, otwory okienne jak w elewacji południowej. Wieża jak w elewacji południowej.

Wnętrze

Prezbiterium - zamknięte trójbocznie, otwarte ku nawie wysoką ścianą tęcząową o zarysie lancetowym, o nieregularnym zarysie łuku od strony południowej, nakryte dwuprzęsłowym sklepieniem krzyżowo-żebrowym o głębokich wysklepkach.

Profilowane gruszkowe żebra spływają bezwspornikowo, pojedynczo i w wiązkach, w naroża chóru i na ściany międzyokienne. Okna głęboko rozglifione do wnętrza. Polichromia sklepienia nawiązuje do gotyckich systemów zdobniczych - błękit i gwiazdki wysklepek, podkreślenie spoinowaniem segmentów żeber. Podłucza tęczy, okien i dolne partie ścian pokryte malarstwem szablonowym. W północnej ścianie przejście przez prosty portal do zakrystii.

Zakrystia - obniżona o jeden stopień w stosunku do prezbiterium, sklepiona kolebkowo, doświetlona przez małe okno w głęboko rozglifionej niszy. W północno-zachodnim narożniku, częściowo poprowadzone w grubości muru schodki wyprowadzają na ambonę.

Nawa - szersza od prezbiterium, nakryta płaskim stropem z fasetą. Otwory okienne jak w prezbiterium, za wyjątkiem okna pierwszej osi od północy, gdzie występuje częściowo jednostronne rozglifienie w partii ościeża. Dekoracja malarska szablonowa o motywach okuciowych i stylizowanych ornamentów geometrycznych i roślinnych. Pod emporą muzyczną w części zachodniej nawy, przejście do przedsionka wieżowego.

Przedśionek wieżowy - nakryty stropem deskowym, z szerokimi wnękami w ścianie północnej i południowej. W północno-wschodnim narożniku kręte schody wyprowadzające na wieżę. Drzwi prowadzące do nawy powtarzają w stolarce tektonikę portalu - profilowana framuga z uszakami.

Wyposażenie i wystrój

Ołtarz główny - drewno polichromowane, ok. 1690. Obraz ołtarzowy św. Mikołaj - płótno, olej, szkoła M. Willmanna, poł. XVIII w. Rzeźby św. Piotra i Pawła - drewno polichromowane, ok. 1690. Ołtarze boczne: św. Jadwigi, Matki Bożej - drewno polichromowane, 1751. Ambona, chrzcielnica, konfesjonał, ławki --drewno polichromowane, ok. 1750. Prospekt organowy - drewno, 1872.

Zespół rzeźb figuralnych - Mater Dolorosa, drewno polichromowane, ćw. XV w. Chrystus Zmartwychwstały - drewno polichromowane 1 ćw. XVIII w. Madonna z Dzieciątkiem - drewno polichromowane, ćw. XVIII w. św. Jan Nepomucen - drewno polichromowane, poł. XVIII w.

Instalacje

Elektryczna i odgromowa.

C.d. rubryki 22 Bibliografia

Neuling H.: Schlesische Kirchorte und ihre kirchliche Stiftungen bis zur Ausgang des Mittelalters, Breslau 1902, s. 236. Pilch J.: Zabytki architektury Dolnego śląska. Wrocław 1978, s. 195-196.

Pilch J.: (red.) Prace konserwatorskie na terenie województwa wrocławskiego w latach 1946-1973. Wrocław 1974, s. 84.

Promnitz E.: Polschnitz bei Canth 1228-1928. Berlin 1928.

Spis ilustracji

I. Orientacja w skali 1:25 000

II. Plan w skali 1:400

III. Sytuacja w skali 1:2 000

IV. Plan w skali 1:200

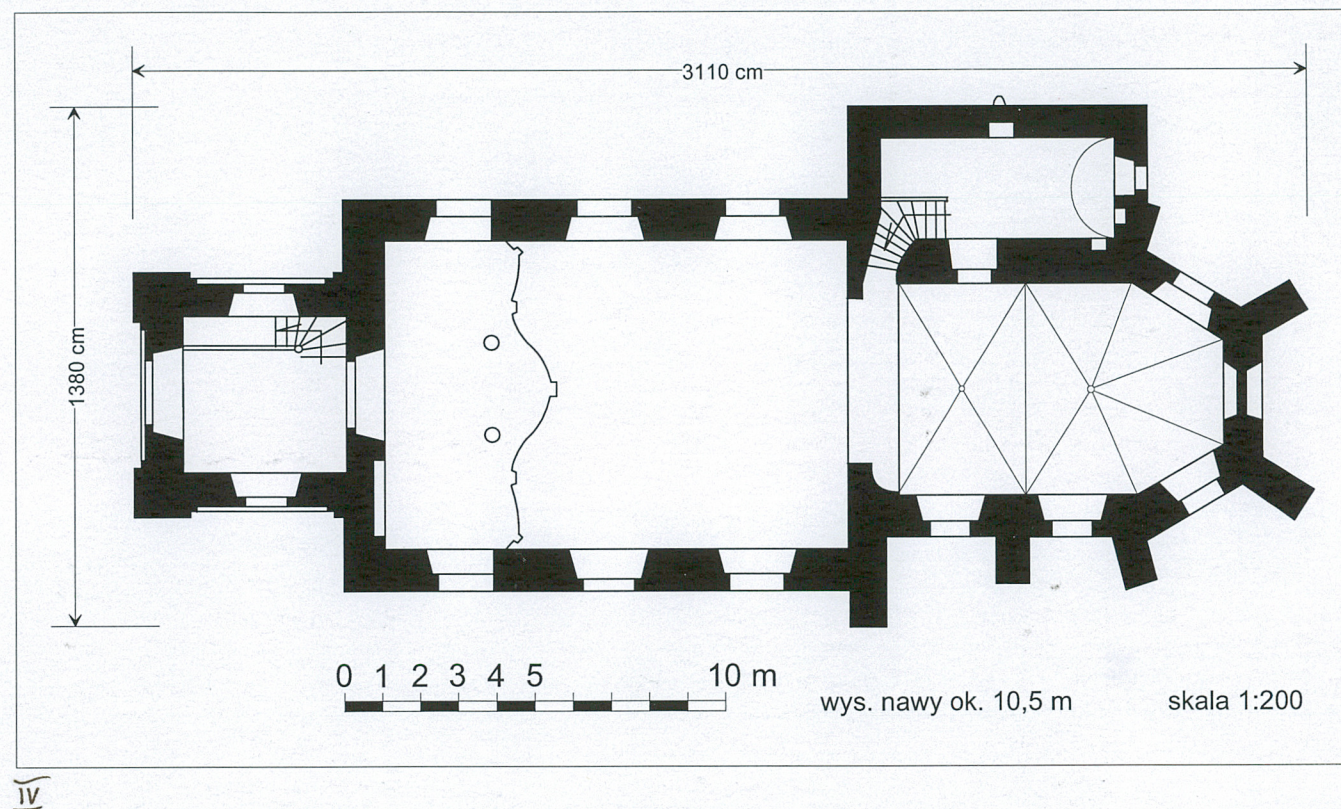
Ikonografia

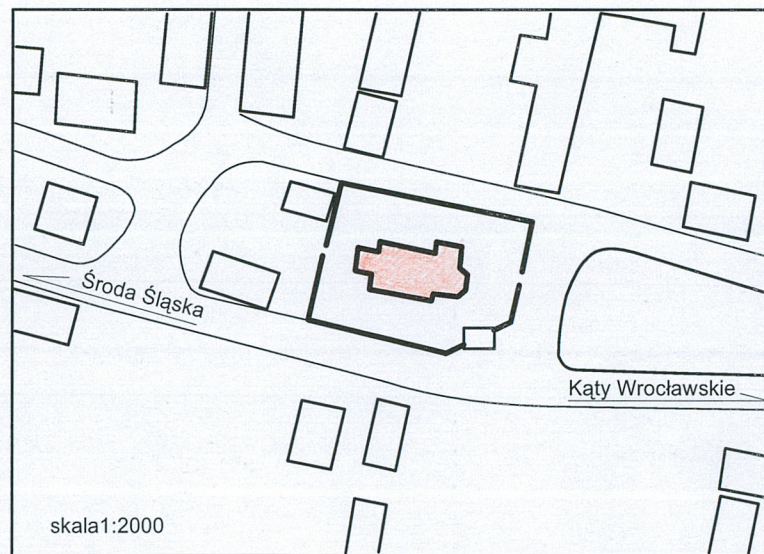
V. Kirch zu Polsnitz. Rys. F. B. Wernher, *Topographia oder Prodomus Delinendi Silesiae Ducatus...* (1740-1758). T. I, p. 568/569. Rękopis w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu, nr inw. R 551.

Fotografie współczesne

1. Widok kościoła z południowego wschodu
2. Elewacja południowa
3. Elewacja wschodnia
4. Elewacja północna - widok od wschodu
5. Elewacja północna - widok od zachodu
6. Elewacja zachodnia
7. Elewacja południowa wieży
8. Prezbiterium - widok od północy
9. Widok z północnego wschodu
10. Wnętrze kościoła - widok na wschód
11. Sklepienie prezbiterium
12. Fragment łuku tęczowego
13. Wnętrze nawy - widok na zachód
14. Wieżba dachowa nad nawą
15. Wieżba dachowa nad prezbiterium
16. Portal zachodni
17. Okno i wejście w elewacji południowej
18. Uszkodzenia tynku w partii cokołu

1. Miejscowość, gmina, województwo PEŁCZNICA gm. Kąty Wrocławskie, pow. Wrocław woj. dolnośląskie	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) KOŚCIÓŁ FILIALNY P.W. ŚW. MIKOŁAJA	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) Ilustracje.
--	---	---

<p>1. Miejscowość, gmina, województwo PEŁCZNICA gm. Kąty Wrocławskie, pow. Wrocław woj. dolnośląskie</p>	<p>2. Obiekt (nazwa jak w karcie) KOŚCIÓŁ FILIALNY P.W. ŚW. MIKOŁAJA</p>	<p>3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) Ilustracje.</p>
--	---	--

2

4

3

5

6

7

8

9

1. Miejscowość, gmina, województwo

PEŁCZNICA

gm. Kąty Wrocławskie, pow. Wrocław
woj. dolnośląskie

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

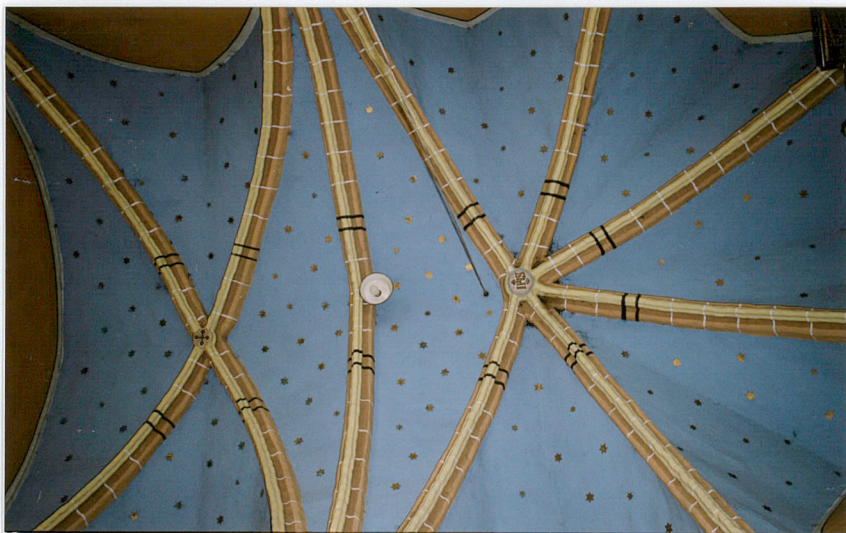
KOŚCIÓŁ FILIALNY
P.W. ŚW. MIKOŁAJA

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

Ilustracje.

10

11

12

13

14

15

16

17

18